

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 9000 เล่ม 6-2556

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 9000 เล่ม 6-2013

เกษตรอินทรีย์

เล่ม 6: ผึ้งอินทรีย์

ORGANIC AGRICULTURE

PART 6: ORGANIC HONEY BEE

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ICS 65.020

ISBN

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 9000 เล่ม 6-2556

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 9000 เล่ม 6-2013

เกษตรอินทรีย์ เล่ม 6: ผึ้งอินทรีย์

ORGANIC AGRICULTURE PART 6: ORGANIC HONEY BEE

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

50 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0 2561 2277 โทรสาร 0 2561 3357

www.acfs.go.th

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 130 ตอนพิเศษ 168 ง

วันที่ 29 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2556

คณะกรรมการวิชาการพิจารณามาตรฐานสินค้าเกษตร
เรื่อง เกษตรอินทรีย์ : ฝั่งอินทรีย์

1. นางจินตนา อินทรมงคล	ประธานกรรมการ
2. นายพิศาล พงศาพิชณ์
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ	กรรมการ
3. นายชัยโรจน์ โพธิ์เจริญ
สำนักสุขศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 5 กรมปศุสัตว์	กรรมการ
4. นางอัญญา ชำนาญศิลป์
สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร	กรรมการ
5. นายศรณรงค์ ศุภชาลิต
สำนักส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์	กรรมการ
6. นางรุ่งนภา ก่อประดิษฐ์สกุล
สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน	กรรมการ
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชัย คงพิทักษ์
หน่วยวิจัยฝั่งและผลิตภัณฑ์ฝั่ง คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	กรรมการ
8. นางสาวปัญจพร สิทธิบุญล้อม
สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย	กรรมการ
9. นายปรกชล พรหมกังวาน
สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย	กรรมการ
10. นายชาญ ชูประสิทธิ์
สมาคมผู้เลี้ยงฝั่งไทย	กรรมการ
11. นางสาวสุพัตรา อภินันท์กุลชัย
สมาคมผู้เลี้ยงฝั่งอินทรีย์ไทย	กรรมการ
12. นายจเรศักดิ์ ศรีวงศ์	กรรมการ
13. นายบัญชา นทีศิริกาญจน์	กรรมการ
14. นายเจ้าหยุ อุ๋	กรรมการ
15. นางสาวศรดาญมณี กระจ่างวงษ์
สำนักกำหนดมาตรฐาน
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ	กรรมการและเลขานุการ

ปัจจุบันสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะผลิตผลและผลิตภัณฑ์จากผึ้งอินทรีย์ เป็นสินค้าที่มีความสำคัญ ทั้งด้านการผลิตและการตลาด โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เล่ม 1: การผลิต การแปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตผลและผลิตภัณฑ์อินทรีย์ (มกษ. 9000 เล่ม 1-2552) ไปแล้ว ดังนั้นเพื่อเป็นการยกระดับการเลี้ยงผึ้งด้วยระบบการผลิตแบบอินทรีย์ของประเทศไทยให้มีมาตรฐาน สอดคล้องกับทรัพยากร แหล่งอาหาร และรูปแบบการเลี้ยงผึ้งของประเทศไทย คณะกรรมการมาตรฐานสินค้า เกษตรจึงเห็นสมควรกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 6: ผึ้งอินทรีย์ เพื่อเป็นแนวทาง สำหรับการผลิตผึ้งอินทรีย์

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ กำหนดขึ้นโดยใช้เอกสารต่อไปนี้เป็นแนวทาง

มกษ. 9000 เล่ม 1-2552. มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ.

Council Regulation (EEC) No 2092/91 on Organic Production of Agricultural Products and Indications Referring Thereto on Agricultural Products and Foodstuffs to Include Livestock Production. Office for Official Publication of the European Communities, Brussels, Belgium.

NOPS. 2010. Apiculture recommendation. National Organic Standards Board Livestock Committee Organic Apiculture Recommendation, United State, October 2010.

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร :
เกษตรอินทรีย์ เล่ม ๖: ผัสดินทรีย์
ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑

ด้วยคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๖ เห็นสมควรกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม ๖: ผัสดินทรีย์ เป็นมาตรฐานทั่วไป ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงออกประกาศ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : เกษตรอินทรีย์ เล่ม ๖: ผัสดินทรีย์ มาตรฐานเลขที่ มกษ. 9000 เล่ม 6-2556 ไว้เป็นมาตรฐานทั่วไป ดังมีรายละเอียดแนบท้ายประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖

สุคนธ์ ลิ้มแหลมทอง

(นายยุคล ลิ้มแหลมทอง)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรฐานสินค้าเกษตร

เกษตรอินทรีย์ เล่ม 6: ผึ้งอินทรีย์

1. ขอบข่าย

- 1.1 มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ ครอบคลุมวิธีการผลิต การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่าย ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากระบบการผลิตผึ้งอินทรีย์ โดยไม่รวมถึงผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของผึ้งป่า
- 1.2 มาตรฐานนี้ให้ใช้ร่วมกับ มกษ. 9000 เล่ม 1 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1: การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์

2. นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ มีดังต่อไปนี้

- 2.1 ผึ้ง (honey bee) หมายถึง ผึ้งพันธุ์ยุโรป (European honey bee) ที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Apis mellifera* ผึ้งโพรง (Asian hive bee) ที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Apis cerana* และชันโรง (stingless bee) ที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Trigona* spp.
- 2.2 ผึ้งอินทรีย์ (organic honey bee) หมายถึง ผึ้งที่ใช้ระบบการผลิตแบบอินทรีย์ รวมถึงผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการเลี้ยง
- 2.3 ตัวอ่อนของผึ้ง (bee brood) หมายถึง ไข่ หนอน และดักแด้
- 2.4 น้ำผึ้ง (honey) หมายถึง ของเหลวรสหวานซึ่งผึ้งผลิตขึ้นจากน้ำหวานของดอกไม้ หรือจาก ส่วนใดส่วนหนึ่งของพืช หรือแมลง แล้วสะสมไว้ในรังผึ้ง
- 2.5 น้ำผึ้งหัวคอน หมายถึง น้ำผึ้งที่ติดมากับคอนรวงผึ้งในรังผึ้ง ซึ่งอาจเป็นน้ำผึ้งจากแหล่งอาหารอื่นที่ไม่ใช่พืชอาหารหลักเป้าหมาย
- 2.6 ไขผึ้ง (beeswax) หมายถึง สารที่ผึ้งงานผลิตออกมาจากต่อมไขผึ้ง (wax glands) ในการสร้างรวงผึ้ง
- 2.7 รอยัลเจลลี่ (royal jelly) หรือนมผึ้ง (bee milk) หมายถึง ผลผลิตของผึ้งที่ใช้เป็นอาหารสำหรับเลี้ยง ตัวอ่อนของผึ้งนางพญา มีลักษณะข้นคล้ายครีมสีขาว แต่ไม่รวมถึงนมผึ้งที่นำไปประหย่น้ำออกจนแห้ง

2.8 กาวผึ้ง หรือพรอพอลิส (propolis) หมายถึง สารหรือยางเหนียวที่ผึ้งเก็บมาจากตาหรือเปลือกของต้นไม้ แล้วนำมาผสมกับไขผึ้งและสารอื่นๆ เพื่อใช้ปิดรอยโหว่ และป้องกันศัตรู มีสมบัติยับยั้งการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์บางชนิด

2.9 เกสรผึ้ง (bee pollen) หมายถึง เกสรดอกไม้ที่ผึ้งรวบรวมเก็บไว้เลี้ยงตัวอ่อน

2.10 รังผึ้ง (bee hive; bee colony) หมายถึง ผึ้ง 1 รัง ประกอบด้วย ผึ้งนางพญา ผึ้งงาน ผึ้งตัวผู้ (บางช่วงอาจไม่มี) รวงตัวอ่อน และรวงอาหาร

2.11 แผ่นฐานรวงผึ้ง (comb foundation) หมายถึง แผ่นไขผึ้งบาง ๆ ฐานรูปหกเหลี่ยมของหลอดรวงผึ้งต่อกันจนเต็มแผ่น

2.12 คอนรวงผึ้ง (comb) หมายถึง คอนผึ้งที่ผึ้งสร้างไขเป็นหลอดรวงหกเหลี่ยมทั้งสองด้านของแผ่นฐานรวงผึ้ง

2.13 กล่องรังผึ้ง (bee box) หมายถึง กล่องไม้ที่ใช้สำหรับบรรจุแผ่นฐานรวงผึ้งในการเลี้ยงผึ้ง

2.14 หลอดรวงผึ้ง (cells) หมายถึง หลอดหกเหลี่ยมด้านเท่าประกอบกันเป็นรวงผึ้ง

3. หลักการของผึ้งอินทรีย์

ให้เป็นไปตาม มกษ. 9000 เล่ม 1 ใน ข้อ 3 และดังต่อไปนี้

3.1 การเลี้ยงผึ้งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ หรือรักษาสีเขียวของเกษตรกรและป่าไม้ ด้วยการให้ผึ้งช่วยผสมเกสรพืช

3.2 บริเวณที่ใช้เลี้ยงผึ้งต้องมีพื้นที่กว้าง มีแหล่งอาหารและแหล่งน้ำสะอาดอย่างเพียงพอ

3.3 แหล่งอาหารผึ้งต้องผลิตตามระบบเกษตรอินทรีย์หรือพืชธรรมชาติ

3.4 เน้นการป้องกันศัตรูและโรค โดยเลือกพันธุ์ผึ้งที่มีความต้านทานศัตรูและโรค มีการจัดการที่ดี มีความสมดุลของอาหาร สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพียงพอสำหรับสวัสดิภาพของผึ้ง

3.5 กล่องรังผึ้งต้องประกอบด้วยวัสดุธรรมชาติ ไม่เป็นอันตรายหรือสร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมหรือผลิตผลและผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

3.6 เมื่อนำผึ้งไปเลี้ยงในพื้นที่ป่า จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและผลกระทบต่อประชากรแมลงประจำถิ่น

3.7 ในกรณีที่ผู้ประกอบการมีการผลิตทั้งแบบอินทรีย์และแบบที่ไม่ใช่อินทรีย์ ต้องไม่เลี้ยงในพื้นที่เดียวกัน และจะต้องบ่งชี้แยกการเลี้ยงผึ้งออกจากกันอย่างชัดเจน

4. ข้อกำหนดวิธีการผลิตฝัองอินทรีย์

4.1 การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตทั่วไปเป็นระบบอินทรีย์

4.1.1 ผลิตผลหรือผลิตภัณฑจากฝัองที่จำหน่ายหรือติดฉลากว่าเป็นฝัองอินทรีย์ จะตองมาจากรงฝัองที่มีการจัดการในระบบอินทรีย์อย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 270 วัน โดยเริ่มนับระยะเวลาปรับเปลี่ยนฝัองอินทรีย์ตั้งแต่วันที่เกษตรกรยื่นใบสมัครขอรับรองตอหน่วยรับรอง แต่ทั้งนี้ หากมีการใช้สารตองห้ามก่อนหรือระหว่างระยะปรับเปลี่ยน 270 วัน ผู้ผลิตตองทดแทนแผ่นฐานรวงฝัองด้วยแผ่นฐานรวงฝัองที่ได้จากการผลิตแบบอินทรีย์ทั้งหมด จึงจะเริ่มนับเป็นวันเริ่มระยะปรับเปลี่ยน

4.1.2 ในกรณีที่มีหลักฐานแสดงได้ว่ารงฝัองมาจากระบบเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรอาจขอลดระยะปรับเปลี่ยน ทั้งนี้หน่วยรับรองอาจพิจารณาให้ลดระยะปรับเปลี่ยนลงได้ แต่ตองไม่น้อยกว่า 90 วัน

4.1.3 ในระยะเริ่มต้นหากไม่มีแผ่นฐานรวงฝัองที่มาจากระบบเกษตรอินทรีย์ สามารถใช้แผ่นฐานรวงฝัองที่มาจากรงฝัองที่ไม่ได้ใช้สารตองห้ามมาก่อนได้

4.2 แหล่งที่มาของฝัอง

4.2.1 ฝัองที่นำมาใช้ผลิตฝัองอินทรีย์ควรนำมาจากการผลิตในระบบอินทรีย์

4.2.2 การคัดเลือกพันธุ์ฝัองมาผลิตในระบบอินทรีย์ จะตองคำนึงถึงความสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ความอยู่รอด ความเหมาะสมกับผลิตภัณฑแต่ละชนิด และความต้านทานต่อโรคและศัตรูของฝัอง

4.2.3 ในกรณีที่เป็นกรเริ่มต้นผลิตครั้งแรก การใช้รงฝัองที่ไม่ได้มาจากระบบอินทรีย์ จะตองมีระยะเวลาปรับเปลี่ยนตามข้อ 4.1

4.2.4 อนุญาตให้ทดแทนฝัองนางพญาที่ไม่ได้มาจากระบบอินทรีย์ได้ปีละไม่เกิน 10% โดยไม่ต้องมีระยะเวลาปรับเปลี่ยน ในกรณีจำเป็นสามารถทดแทนฝัองนางพญามากกว่าจำนวนที่กำหนดได้ แต่ตองไม่เกิน 25% โดยมีระยะปรับเปลี่ยนอย่างน้อย 60 วัน

4.3 สถานที่เลี้ยงฝัอง

4.3.1 สถานที่เลี้ยงฝัองเพื่อเพิ่มประชากรตองมีระยะห่างเหมาะสมจากแหล่งที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อน เช่น แหล่งชุมชน โรงงาน กองขยะ ถนนที่มีรถผ่านไปมาจำนวนมาก

4.3.2 ตองมีแหล่งน้ำหวานจากดอกไม้ ต้นไม้ แมลง และเกสรดอกไม้ รวมทั้งตองมีแหล่งน้ำสะอาดปริมาณเพียงพอสำหรับฝัอง

4.3.3 พื้นที่วางกล่องรงฝัอง เป็นพื้นที่ผลิตพืชอินทรีย์ตาม มกษ. 9000 เล่ม 1 ใน ข้อ 4 หรือป่าไม้ธรรมชาติ หรือพื้นที่ไม่เคยใช้สารเคมีใดๆ มาไม่น้อยกว่า 18 เดือน และมีความอุดมสมบูรณ์ของพืชอาหารเหมาะสมในรัศมีการหาอาหารของฝัอง โดยไม่มีความเสี่ยงจากพืชตัดแปรพันธุกรรม (genetically modified plants) และการปนเปื้อนของสารเคมีจากพื้นที่การเกษตรหรือสิ่งแวดล้อม

4.4 อาหารผึ้ง

4.4.1 ในระยะสิ้นสุดฤดูการผลิตไม่ควรเก็บน้ำผึ้งจากรังผึ้งจนหมด ควรเหลือไว้ให้เพียงพอสำหรับผึ้งรังนั้นที่ดำรงชีวิตอยู่ได้

4.4.2 ในกรณีขาดแคลนอาหารตามธรรมชาติ เช่น การเกิดภัยธรรมชาติ หรือสภาพภูมิอากาศไม่อำนวยอาหารที่สมควรเป็นเกสรผึ้งอินทรีย์ น้ำผึ้งอินทรีย์ หรือน้ำเชื่อมจากน้ำตาลอินทรีย์ หากไม่สามารถหาได้ อนุญาตให้ใช้น้ำตาลที่ไม่ผ่านกระบวนการฟอกสี

4.4.3 การให้อาหารผึ้ง ทำได้เฉพาะกรณีสิ้นสุดระยะเก็บน้ำผึ้งจนถึง 15 วันก่อนฤดูดอกไม้บาน และต้องสลัดน้ำผึ้งหัวคอนออกให้หมดก่อนวางในพื้นที่ของพีชที่เป็นเป้าหมายการผลิตน้ำผึ้ง

4.5 การจัดการสุขภาพผึ้ง

4.5.1 เน้นการป้องกันโรคและศัตรูธรรมชาติด้วยการจัดการที่ดีและเหมาะสม ดังนี้

(1) คัดเลือกสายพันธุ์ผึ้งที่ทนทานต่อโรคและศัตรูผึ้ง

(2) มีระบบการเฝ้าระวังโรค ป้องกัน ควบคุม กำจัดศัตรูผึ้งอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ตรวจสอบสุขภาพผึ้งอย่างสม่ำเสมอ เปลี่ยนผึ้งนางพญา ตรวจสอบการเกิดโร และ การเกิดโรคของตัวอ่อน มีการทำลายเชื้อโรคและศัตรูผึ้ง และการใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่สะอาด

4.5.2 หากดำเนินการด้วยวิธีในข้อ 4.5.1 แล้ว ยังเกิดโรคหรือมีศัตรู ต้องนำกล่องรังผึ้งที่มีปัญหาออกจากระบบอินทรีย์ หรือรักษาโดยใช้สมุนไพรและยาแผนโบราณ

4.5.3 หากมีการใช้ยาหรือสารเคมี จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง ข้อปฏิบัติการควบคุมการใช้ยาสัตว์ (มกษ. 9032) และอยู่ภายใต้การดูแลของสัตวแพทย์ ระยะการหยุดยาจะต้องเพิ่มเป็นสองเท่าของที่ระบุในเอกสารกำกับยา รังผึ้งนั้น ๆ จะต้องแยกออกมาจากบริเวณที่วางรังผึ้งในระบบการผลิตอินทรีย์ เป็นสัดส่วนไม่ปะปนกันอย่างน้อยห่างกันในรัศมี 3 กิโลเมตร และต้องเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนตามข้อ 4.1

4.5.4 การควบคุมโรคและศัตรูผึ้ง อนุญาตให้ใช้สารตามที่ระบุไว้ในภาคผนวก ก หรืออาจใช้แบคทีเรีย *Bacillus thuringiensis* ไอ่น้ำ หรือเปลวไฟ

4.5.5 การดำเนินการดังกล่าวจะต้องจดบันทึกไว้ เช่น วันที่เกิดโรค ชนิดของยา/สาร สารออกฤทธิ์ การวินิจฉัยโรค วิธีและปริมาณการให้ยา/สาร ระยะเวลาให้ยา/สาร และระยะเวลาหยุดยา/สาร

4.5.6 หากสงสัยหรือเกิดโรคระบาดตามกฎหมายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับที่ 21 (พศ.2528) ภายใต้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม โดยเฉพาะโรคอเมริกันฟาวล์บรูต (American foulbrood) จะต้องแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์หรือเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตรโดยเร็ว

4.6 การจัดการทั่วไป

- 4.6.1 ใช้กรรมคว้นน้อยที่สุด วัสดุที่ใช้ในการคว้นจะต้องมาจากธรรมชาติ
- 4.6.2 ห้ามตัดปีกหรือกักขังผึ้งนางพญา
- 4.6.3 หากมีการกำจัดผึ้งนางพญาหรือผึ้งนางพญาสูญหาย ให้ทดแทนผึ้งนางพญาได้
- 4.6.4 อนุญาตให้ทำลายตัวอ่อนผึ้งในกรณีที่เกิดการระบาดของไร

4.7 กล่องรังผึ้งและอุปกรณ์อื่น

- 4.7.1 กล่องรังผึ้งและส่วนประกอบหลักอื่น ๆ จะต้องมาจากวัสดุธรรมชาติ ส่วนประกอบที่มีขนาดเล็กมากอาจมาจากพลาสติกหรือวัสดุที่อนุญาตใช้กับอาหาร หรือวัสดุที่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ โดยพิจารณาผลกระทบต่อสุขภาพ ผลิตผลและผลิตภักข์ของผึ้ง รวมถึงสิ่งแวดล้อม
- 4.7.2 ไม่อนุญาตให้ทาสีภายในกล่อง อนุญาตให้ใช้สีที่ไม่มีส่วนประกอบของตะกั่วสำหรับการทาสีภายนอก และ/หรือเคลือบกล่องด้วยไข กาวผึ้ง หรือน้ำมันจากธรรมชาติเท่านั้น
- 4.7.3 แผ่นฐานรวงผึ้งที่ทำฐานใหม่ต้องมาจากไขผึ้งอินทรีย์ ในกรณีที่หาไม่ได้อนุญาตให้ใช้ได้ตามระยะปรับเปลี่ยน (ข้อ 4.1.3)
- 4.7.4 มีแปรงปัดผึ้ง และเครื่องเป่าลมไล่ผึ้งหรือเครื่องพ่นควันพร้อมใช้
- 4.7.5 ภาชนะที่ใส่น้ำผึ้งต้องสะอาด ทำจากวัสดุที่ใช้บรรจุอาหารตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น ไม่มีการปนเปื้อนวัตถุมีพิษหรือวัตถุอันตรายที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ถ้าภาชนะบรรจุที่มีผิวภายในทำด้วยโลหะ ต้องไม่เป็นสนิม และต้องไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค
- 4.7.6 ถังสลัดน้ำผึ้งต้องเป็นสแตนเลสและสะอาดมีฝาปิดมิดชิด เพื่อป้องกันผึ้งรบกวนหรือเกิดการปนเปื้อน
- 4.7.7 การทำความสะอาดอุปกรณ์และ โรงเรือน อนุญาตให้ใช้สารทำความสะอาดที่ใช้ในการผลิตเกษตรอินทรีย์ตาม มกษ. 9000 เล่ม 1 ใน ภาคผนวก ก ตารางที่ ก.7

4.8 การจัดการการเก็บน้ำผึ้ง

- 4.8.1 สถานที่ผลิตและสลัดน้ำผึ้ง จะต้องแจ้งไว้ในแผนการผลิตที่ขอการรับรอง ต้องสะอาด เหมาะสมกับการผลิตอาหาร โดยให้เป็นไปตามข้อกำหนดสัญลักษณ์ที่ดีในการผลิตอาหารตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง
- 4.8.2 โรงเรือนหรือที่สลัดน้ำผึ้ง พื้นและผนังของโรงเรือนควรมีการป้องกันฝุ่นละออง แมลง หนู ตาม มกษ. 9000 เล่ม 1 ในข้อ 7.3 หากสลัดน้ำผึ้งในที่โล่งต้องทำในมุ้งและมีวัสดุปูพื้นกันฝุ่นละออง
- 4.8.3 ห้ามใช้สารไล่แมลงที่เป็นเคมีสังเคราะห์ในขณะที่เก็บน้ำผึ้ง
- 4.8.4 ต้องเก็บน้ำผึ้งจากคอนที่หลอตรงปิดแล้วไม่น้อยกว่าร้อยละ 50
- 4.8.5 ต้องไม่เก็บน้ำผึ้งจากรวงผึ้งที่มีตัวอ่อนผึ้ง

4.8.6 น้ำผึ้งที่ได้ต้องผ่านการกรองอย่างน้อย 1 ครั้งและไม่มีสิ่งเจือปน

4.9 การจัดการการเก็บผลิตผลอื่น

4.9.1 การเก็บผลิตผลให้เป็นไปตาม ข้อ 4.8 และดังนี้

(1) นมผึ้งและไขผึ้ง ให้เป็นไปตาม มกษ. 8200 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มผึ้ง

(2) เกสรผึ้ง

- เก็บเกสรผึ้งจากกล่อตักเกสรที่สะอาด ไม่ทำอันตรายต่อตัวผึ้ง
- เกสรผึ้งต้องไม่มีสิ่งเจือปน เก็บรักษาสภาพด้วยวิธีที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้

(3) กาวผึ้ง

- อุปกรณ์ในการเก็บกาวผึ้งต้องสะอาด
- กาวผึ้งต้องไม่มีสิ่งเจือปน

4.10 บุคลากร

4.10.1 บุคลากรที่ดูแลเลี้ยงผึ้งอินทรีย์ต้องมีความรู้ความชำนาญในการเลี้ยงผึ้งเป็นอย่างดี ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และให้บันทึกข้อมูลการฝึกอบรมในประวัติบุคลากร

4.10.2 บุคลากรต้องได้รับการกำกับดูแลสุขภาพส่วนบุคคล และได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และหากมีอาการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บ เช่น อาการท้องร่วง อาเจียน เจ็บคอ และมีไข้ ต้องแจ้งหัวหน้างานให้ทราบ และห้ามปฏิบัติงานในสถานที่ผลิตและสลัดน้ำผึ้งหรือการเก็บผลิตผลอื่น

4.11 การบันทึกข้อมูล

ผู้ผลิตต้องจัดเก็บข้อมูลและเก็บบันทึกข้อมูลอย่างน้อย 3 ปี หรือตามที่หน่วยรับรองกำหนด ดังนี้

4.11.1 ข้อมูลแหล่งที่มาของผึ้งและผึ้งนางพญา มีหมายเลขประจำรังผึ้งทุกครั้ง มีแผนการขยายพันธุ์และการทดแทน

4.11.2 ข้อมูลแหล่งที่มาและชนิดของวัสดุทำรังผึ้งและแผ่นฐานรวงผึ้ง

4.11.3 รายละเอียดสถานที่ตั้งรังผึ้ง

4.11.4 ชนิดพืชอาหาร ขนาดพื้นที่แหล่งอาหารผึ้ง

4.11.5 บันทึกปัจจัยการผลิตทุกชนิดที่นำเข้าและใช้ไป รวมถึงชนิดอาหารเสริม ปริมาณ วิธีการให้อาหารผึ้งและโปรแกรมการให้อาหาร

4.11.6 แผนการตรวจสุขภาพผึ้ง ปัญหาและแนวทางแก้ไข

4.11.7 บันทึกฟาร์มผึ้ง เป็นข้อมูลโดยรวมเพื่อตรวจสอบสภาพผึ้งแต่ละรังที่เลี้ยงในฟาร์ม ประกอบด้วยข้อมูลสภาพรังผึ้งและผึ้งนางพญา เลขที่รังและจดบันทึกในการจัดการรังผึ้ง

4.11.8 บันทึกผลิตผลที่ได้และแผนการผลิตผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย

5. การจัดการ การเก็บรักษา การขนส่ง การแปรรูป และการบรรจุหีบห่อ

5.1 ผู้ผลิตต้องรักษาความเป็นผลิตผลและผลิตภัณฑ์อินทรีย์ตลอดทุกช่วงของกระบวนการ ได้แก่ การจัดการ การเก็บรักษา การขนส่ง การแปรรูป และการบรรจุหีบห่อ ตาม มกษ. 9000 เล่ม 1 ใน ข้อ 7

5.2 ในกรณีที่ผลิตผล และ/หรือผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองในบางส่วนเท่านั้น ต้องมีการเก็บรักษาและการจัดการแยกกันระหว่างผลิตผล และ/หรือผลิตภัณฑ์อินทรีย์ กับผลิตผล และ/หรือผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่อินทรีย์ โดยมีการชี้แจงไว้ชัดเจน

5.3 น้ำผึ้งที่เก็บได้ต้องไม่ผ่านการให้ความร้อนหรือกระบวนการลดความชื้นด้วยวิธีใด ๆ

5.4 การเก็บรักษาน้ำผึ้ง เก็บที่อุณหภูมิห้อง จะต้องเก็บอย่างเหมาะสมในภาชนะที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และแสดง สถานที่ วันเดือนปีที่ผลิต

5.5 สถานที่เก็บน้ำผึ้งและไซผึ้งต้องสะอาดแห้ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก โดยไม่ให้น้ำผึ้งสัมผัสกับแสงอาทิตย์โดยตรง ไม่ควรเก็บน้ำผึ้งเกิน 2 ปี

5.6 การเก็บนมผึ้งต้องสะอาด และแยกเก็บในตู้แช่แข็งโดยเฉพาะที่อุณหภูมิไม่เกิน -4°C (องศาเซลเซียส)

5.7 การเก็บเกสรผึ้งต้องสะอาด เก็บที่อุณหภูมิไม่เกิน 5°C หากทำให้แห้งสามารถเก็บที่อุณหภูมิห้อง และไม่ควรให้เกสรผึ้งสัมผัสกับแสงอาทิตย์โดยตรง

5.8 การเก็บกาวผึ้งต้องสะอาด ไม่ควรให้กาวผึ้งสัมผัสกับอากาศ แสงอาทิตย์ และความร้อนโดยตรง

6. การแสดงฉลากและการกล่าวอ้าง

ให้เป็นไปตาม มกษ. 9000 เล่ม 1 ใน ข้อ 8

7. ข้อกำหนดการอนุญาตให้ใช้สารสำหรับการผลิตผึ้งอินทรีย์

ให้เป็นไปตาม มกษ. 9000 เล่ม 1 ใน ภาคผนวก ก และข้อ 9

8. ระบบตรวจและรับรอง

ให้เป็นไปตาม มกษ. 9000 เล่ม 1 ใน ข้อ 10

ภาคผนวก ก

สารที่อนุญาตให้ใช้สำหรับการผลิตผึ้งอินทรีย์

(ข้อ 4.5.5)

ให้เป็นไปตามภาคผนวก ก มกษ. 9000 เล่ม 1 และเพิ่มเติมดังนี้

ตารางที่ ก.1 สารที่ใช้ในการควบคุมโรคและศัตรูผึ้ง

ชื่อสาร	รายละเอียด/ข้อกำหนด
กรดฟอร์มิก (formic acid)	เพื่อควบคุมไรในผึ้ง
กรดแลคติก (lactic acid)	เพื่อควบคุมไรในผึ้ง
กรดแอซีติก (acetic acid)	เพื่อควบคุมไรในผึ้ง
กรดออกซาลิก (oxalic acid)	เพื่อควบคุมไรในผึ้ง
เมนทอล (menthol)	เพื่อควบคุมไรในผึ้ง
ไทมอล (thymol)	เพื่อควบคุมไรในผึ้ง
ยูคาลิปตัส (eucalyptol)	เพื่อควบคุมไรในผึ้ง
การบูร (camphor)	เพื่อควบคุมไรในผึ้ง

ข.4 ตัวอย่างบันทึกประจำฟาร์ม

เดือน.....จุดที่.....สถานที่ตั้ง.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
วันที่ตรวจ.....สภาวะอากาศในรอบเดือน.....

ข้อมูล \ เลขที่รัง																					
1. จำนวนโคนฝูง																					
1.1* จำนวนโคนน้ำผึ้ง																					
1.2 *จำนวนโคนเกสร																					
1.3 จำนวนโคนตักแต่้																					
1.4 จำนวนโคนหนอน																					
1.5 จำนวนโคนไข่																					
2.หลอดแยกรัง																					
2.1 จำนวนคอน (+/-)																					
2.2 จำนวนแผ่นฐานรวงผึ้ง (+/-)																					
3. ชนิดโรคและศัตรูผึ้ง																					
3.1 การรักษาด้วยสมุนไพร																					
3.2 อัตราการและระยะเวลาที่ใช้																					
3.3 ผลการรักษา																					

*หมายเหตุ: การเก็บผลผลิตผล (ถ้ามี).....

ข.5 ตัวอย่างบันทึกยาและสารเคมีที่ใช้ในฟาร์ม

ชื่อ-ที่อยู่ฟาร์ม.....เลขทะเบียนเกษตรกร.....ชื่อเกษตรกร.....

วัน/เดือน/ปี	เลขที่รัง	ชื่อยา/สารเคมี		เลขทะเบียนตำรับยา	ขนาดและวิธีการใช้ยา/สารเคมี	ระยะเวลาที่ใช้	วัน/เดือน/ปีที่ยาสิ้นอายุ	หลักฐานการซื้อ/แหล่งที่มาของยา	ชื่อผู้บันทึก
		ชื่อทางการค้า/บริษัท	ชื่อสามัญ						

หมายเหตุ: หากมีการใช้ยาหรือสารเคมี ระยะการหยุดยาจะต้องเพิ่มเป็นสองเท่าของที่ระบุในเอกสารกำกับยา รังผึ้งนั้น ๆ จะต้องแยกออกมาจากบริเวณที่วางรังผึ้งในระบบการผลิตอินทรีย์ เป็นสัดส่วนไม่ปะปนกันอย่างน้อยห่างกันในรัศมี 3 กิโลเมตร และต้องเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตทั่วไปเป็นระบบอินทรีย์

ภาคผนวก ค

รายละเอียดการจดบันทึกในตัวอย่าง แบบบันทึกประจำฟาร์ม

(ภาคผนวก ข.3)

เป็นการบันทึกประจำฟาร์มโดยปกติฟาร์มหนึ่ง ๆ ควรได้รับการตรวจสอบประมาณ 7 วันต่อครั้ง เมื่อตรวจสอบแล้วควรจดบันทึกไว้ตามแบบฟอร์มตัวอย่างที่แสดงไว้ ดังนี้

ค.1 ชื่อฟาร์ม เลขทะเบียนเกษตรกร ชื่อเกษตรกร

ค.2 สถานที่ตั้ง

ค.3 วันสรุปการตรวจ จะช่วยในการจัดเวลาในการตรวจสอบครั้งต่อไป และสามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น ๆ ในปีถัดไป

ค.4 สภาวะอากาศในขณะที่ตรวจ เช่น มีเมฆ เย็นสบายหรือร้อนอบอ้าว ลมสงบ การจดบันทึกจะช่วยในการนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น ๆ เช่น ถ้าฟาร์มนั้นดู อาจไม่ใช่นิสัยแท้จริงของฟาร์มนั้น แต่อาจมีสาเหตุมาจากสภาพอากาศและสิ่งแวดล้อม

ค.5 เลขที่รัง หมายถึง เลขที่รังที่ทำการตรวจสอบ เช่น 001, 002, 003 ...900 (หมายถึงรังอันดับที่ 1-900) มีประโยชน์ทำให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้เป็นของรังใด เพื่อจะได้ทำประวัติติดตามศึกษาความเป็นไปของแต่ละรัง ตลอดจนวางแผนที่จะตรวจรังหรือจัดกลุ่มการจัดการรังในครั้งต่อไป

ค.6 จำนวนคอน หมายถึง จำนวนคอนรวงผึ้งทั้งหมดในรังนั้น เช่น หมายเลข 001 มี 9 คอน รัง 002 มี 15 คอน

ค.7 จำนวนคอนน้ำผึ้ง หมายถึง จำนวนคอนรวงผึ้งที่มีน้ำผึ้งอยู่ในหลอดรวงผึ้ง

ค.8 จำนวนคอนเกสร หมายถึง จำนวนคอนรวงผึ้งที่มีเกสรอยู่ในหลอดรวงผึ้ง

ค.9 จำนวนคอนดักแต้ หมายถึง จำนวนคอนรวงผึ้งที่มีดักแต้อยู่ในหลอดรวงผึ้ง

ค.10 จำนวนคอนหนอน หมายถึง จำนวนคอนรวงผึ้งที่มีตัวหนอนในวัยต่าง ๆ อยู่ในหลอดรวงผึ้ง

ค.11 จำนวนคอนไข หมายถึง จำนวนคอนรวงผึ้งที่มีไขอยู่ในหลอดรวงไม่ว่ากว่าร้อยละ 10-25

ค.12 จำนวนคอน (+ หรือ -) หมายถึง การเพิ่มหรือลดจำนวนคอนรวงผึ้ง

ค.13 จำนวนแผ่นฐาน (+ หรือ -) หมายถึง การเพิ่มหรือลดจำนวนคอนแผ่นฐานรวงผึ้ง

ค.14 ชนิดโรคและศัตรูพืช หมายถึง เมื่อตรวจพินิจพืชในรังแล้วพบลักษณะที่ผิดปกติใดๆ และ/หรือ ตรวจพบศัตรูพืชให้จดบันทึกไว้ รวมทั้งชนิดและปริมาณที่พบ

ค.15 การรักษา หมายถึง ชนิดของยาหรือสมุนไพรที่ใช้กับพืชโดยตรง และ/หรือรังพืช ทั้งเพื่อ จุดประสงค์ในการรักษาหรือป้องกันโรคและศัตรูพืช

ค.16 อัตราการใช้ยาหรือสมุนไพร หมายถึง ปริมาณยาและสารเคมีที่ใช้ และจำนวนความถี่ในการใช้

ค.17 ผลการรักษา หมายถึง เมื่อตรวจพินิจพืชในรังแล้วพบหรือไม่พบลักษณะที่ผิดปกติใด